

STINSENPLANTEN

D. T. E. VAN DER PLOEG.

(vervolg)

Overzicht der thans bekende vindplaatsen en bespreking der soorten.

Gebruikte afkortingen (zie literatuurlijst):

B. = Bruinsma.

Br. = Brakman.

D. = Duursma.

K. = Koopmans-Forstmann en
Koopmans.

M. = Meese.

P. = Prodromus.

W. = M. Wiegiersma, Drachten.

herb. L. = aanwezig in herbarium Fries
Natuurhistorisch Museum, Leeuwarden,
waarin opgenomen herb. J. P. Wiers-
ma.

herb. K. = aanwezig in herb. A. Klomp
te Huizum.

herb. P. = aanwezig in mijn herbarium
van Friesland.

! = de plant was blijkens een door mij in-
gesteld onderzoek in 1950, 1951 of 1952
nog ter plaatse aanwezig. (Enkele vind-
plaatsen zag ik niet persoonlijk, maar
dan ontving ik of materiaal of gedetail-
leerde mededelingen van de bewoners).
[]. Achter de vindplaatsen is steeds tus-
sen [] aangegeven, wie de plant ver-
meldde.

zeer veel ex.; zeer talrijk = meer dan
 ± 1000 ex.

veel ex.; talrijk = meer dan ± 500 ex.

vrij veel ex.; vrij talrijk = meer dan $\pm$
100 ex.

Alchemilla vulgaris L. (Vrouwenmantel).
Door Duursma vermeld als stinsenplant.
Komt ook inderdaad op enkele dergelijke

terreinen voor (o.a. Schatzenburg, Dron-
rijp). Hoewel de plant als geneeskruid
reeds zeer vroeg werd gebruikt, en o.a. in
apothekershoven werd gekweekt, wens ik
toch *Alchemilla vulgaris* niet als stinsen-
plant te handhaven. *Alchemilla* komt na-
melijk in Friesland vrij geregeld voor langs
wegbermen en in weilanden. Ook vestigt
ze zich spontaan op nieuwe terreinen, zo
o.a. op een baggerstortterrein der Friese
Kanaalwerken onder Bergum. In mijn her-
barium ligt de plant uit Friesland in vier
ondersoorten nl. ssp. *alpestris* Camus, ssp.
pratensis Camus, ssp. *pastoralis* Buser en
ssp. *acutangula* Buser (contr. Dr Ir A. W.
Kloos Jr).

Dit vrij geregelde voorkomen van diverse
ondersoorten op natuurlijke groeiplaatsen,
staat niet toe de plant als stinsenplant te
handhaven. Zelfs zou ik de plant niet bij
de stinsensflora willen vermelden.

Allium ursinum L. (Daslook).

Oud geneeskruid. Voor Friesland be-
schouw ik *Allium ursinum* om boven uit-
eengezette praktische redenen als stinsen-
plant. In de bloeitijd is de plant een sieraad
van de tuinen.

Jelsum (Dekema State) ! [D.] Massa-
vegetatie onder bomen reigerkolonie
(herb. P.).

Cornjum (Martena State) ! Slechts enkele
ex. (herb. P.).

Rauwerd (Jongema State) [Br., D.].

Goutum (Wiarda State) [B., D.]. Deze
vindplaats is thans verdwenen.

Wyckel (Coehoornbos) [M.].

Stiens (J. P. Wiersma 1927, herb. L.) [K.].

Oudkerk (pastorie) ! Massavegetatie. (Ook op boerderij Healburd).

Verder vermeldt B. nog *Franeker* (bolwerk) en M. Balk. Of de plant aldaar nog voorkomt, heb ik niet kunnen controleren.

Allium vineale L. (Kraailook).

Gezien het voorkomen op verscheidene vindplaatsen van stinsenplanten, wil ik *Allium vineale* rekenen tot de stinsenflora, hoewel de plant voor mij als zodanig een vrij raadselachtige figuur blijft. Misschien is het zelfs beter de plant maar als een gewone wilde plant te beschouwen. Ik geef hier echter toch de groeiplaatsen die ik zag, zonder verder commentaar.

Rinsumageest (kerkhof), Winsum (pastorie), Ternaard (Spiker, Aylva), Bergum (Hooghuis), Ferwerd (Cammingha), Sexbierum (Liauckema), Bozum (Tania), Jelsum (Dekema).

Vgl. verder: M., B., P., en Koopmans: Fluviatiele invloeden aan de Friese kust (N.K.A. 1930-3).

Anemone apennina L.

Slechts van één vindplaats bekend. *Hogebeintum* (Harsta) ! (herb. P.). Verscheidene tientallen ex. Gezien de groeiplaats, moet de plant er al zeer lang groeien.

Anemone ranunculoides L. (Gele anemoon).

Stinsenplant. Oud geneeskruid.

Bolsward (voormalige pastorie) ! [D.].

Cornjum (Martena) ! [P., D.] (herb. L., K., P.). Zeer talrijk.

Jelsum (Dekema) ! [D.] (herb. P.). Talrijk.

Ijsbrechtum (Epema) ! [Br., D.].

Zwartewegsend (Vijversberg, Touten-

burg) ! [K., D.] (herb. P.). Vrij talrijk. *Rinsumageest* (kerkhof) ! [P.] (herb. P.). Enkele 10-tallen ex.

Oosterlittens (pastorie) ! (herb. P.). Enkele 10-tallen ex.

Franeker (Philosophenpad) [M., B., P.]. Verdwenen ?

Leeuwarden (Mariënborg en Huizumerlaan) [B., P.]. Verdwenen.

Mij zijn geen recente gegevens bekend van Oranjewoud [B.], Klein Katlijk [B.] en Kuikhorne [Botke]. Ook W. zocht de plant in Oranjewoud tevergeefs.

Arum italicum Mill. (Italiaanse aronskelk).

Stinsenplant.

Rauwerd (Jongema) ! [K.] (herb. P.).

Verscheidene flinke pollen.

Hogebeintum (Harsta) ! (herb. P.). Enkele flinke pollen.

Arum maculatum L. (Gevlekte aronskelk). Stinsenplant. Zeer oud geneeskruid.

Bolsward (pastorie) [D.].

Cornjum (Martena) ! [B., D.] (herb. P.). Enkele ex.

Franeker (Martena) [B., D.].

Friens (Beslinga) [B.]. Verdwenen.

Jelsum (Dekema) ! [D.] (herb. P.). 'n Enkel ex.

Rauwerd (Jongema) [D.]. Ik zag hier slechts *A. italicum*.

Veenwouden (Schierstins) ! [D.] (herb. P.). Enkele ex.

Ferwerd (Kamminga) ! Enkele ex.

Leeuwarden [B.]. Verdwenen.

Giekerk (Sjoerda) [B.]. Verdwenen.

Van Workum [P.] en Oldeberkoop [B.] is mij niets bekend.

Asperula odorata L. (Lievevrouwenbedstro; goet heylsaem wondecruyt [Dod.]). Zolang er geen andere vindplaatsen in

Friesland bekend worden, beschouw ik de plant als stinsenplant.

Driesum (Rinsma) en Dantumawoude ! (herb. P.). Enkele 10-tallen.

Ternaard (Herwij) ! (herb. P.). Vrij veel.

Hogebeintum (Harsta) ! (herb. P.).

Weinig.

B. noemt Heerenveen (Crackstate ?) en het I.V.O.N. geeft op J6. 55. 1 (verwilderd).

Convallaria majalis L. (Lelietje van dalen). Geen stinsenplant.

Hoewel *Convallaria majalis* wel een oud geneeskruid is, en ook van een enkele stins vermeld wordt (o.a. Cornjum B.), is het verspreidingsbeeld zo verschillend van dat der eigenlijke stinsenplanten en komt de plant in de oostelijke helft der provincie zo veelvuldig voor, dat ik haar niet als stinsenplant zou willen handhaven.

Ook reken ik de plant niet tot de stinsenflora.

Corydalis cava Schw. et Körte (Holwortel).

Stinsenplant. Oud geneeskruid. Op de meeste plaatsen zowel met purperen als met witte bloemen.

Cornjum (Martena) ! [B., P., Br., D.] (herb. L., K., P.). Zeer talrijk.

Jelsum (Dekema) ! [D.] (herb. P.). Zeer talrijk.

Rauwerd (Jongema) ! [K., D.] (herb. P.). Zeer talrijk.

Scharnegoutum (oude boerderij) ! [Br.] (herb. P.). Vrij talrijk.

Bozum (Jouswier en Tania) ! (herb. P.). Enkele 10-tallen.

Friens (Beslinga) [D.]. Verdwenen ?

Swichum (Aytta) [D.]. Thans vrij zeker verdwenen.

Rinsumageest (kerkhof) [P.]. Ondanks herhaald zoeken niet meer teruggevonden.

Corydalis solida Sw. (Helmbloem).

Stinsenplant. Oud geneeskruid. Heeft met *Tulipa silvestris* het grootste aantal vindplaatsen in Friesland.

Cornjum (Martena) ! [B., P., D.] (herb. K., L., P.). Zeer veel ex.

Jelsum (Dekema) [D.].

Rinsumageest (kerkhof) ! [Botke] (herb. P.). Veel ex.

Rauwerd (Jongema) ! [D.] (herb. P.). Zeer veel ex.

Beetgum (kerkhof) ! [K.] (herb. P.). Veel ex.

Wolvega (Lindenoord) [B., P., D.]. Zeer veel ex.

Veenwouden (doopsgez. pastorie) ! (herb. P.). Veel ex.

Driesum (Rinsma) ! (herb. P.). Enkele 10-tallen ex. (1953 zeer veel).

Bergum (oude boerderij) ! (herb. P.). Slechts enkele ex.

Franeker (Martena) [B., P., D.].

Oosterlittens (pastorie) ! [P.] (herb. P.). Vrij veel ex.

Oosterwierum (pastorie) ! Vrij veel ex.

Winsum (pastorie en dokterstuin) ! [P.] (herb. P.). Vrij veel.

Stiens (diverse oude erven) ! [B.]. Vrij talrijk.

Wyckel (Coehoornbos) ! [Br.]. Veel ex.

Oudkerk (kerkhof) ! Vrij talrijk.

Oldeboorn en *Rottevalle* [P.]. Mij niet bekend. W. zocht in Rottevalle de plant ook tevergeefs.

Giekerk en Leeuwarden [B.] zullen verdwenen zijn.

Op verschillende van deze plaatsen komt voor de var. *integrata* F. Schultz. Zo o.a. te Cornjum en te Veenwouden (herb. P.). Niet overal werd op deze vorm gelet. Ook vindt men planten met veel fijner bladslippen en dieper ingesneden schutbladeren, die misschien tot de var. *multifida* Schwarz gerekend kunnen worden.

Crocus albiflorus Kit. (Crocus).

Zal oorspronkelijk ongetwijfeld een stinsenplant geweest zijn, maar het verspreidingsbeeld is thans niet meer na te gaan. Komt o.a. in een prachtige massa-vegetatie voor op Epema State te *Ijsbrechtum*. !

Ook te *Cornjum* (Martena) en *Rauwerd* (Jongema) groeit de plant prachtig.

Op dergelijke terreinen behoort de plant tot de typische stinsenflora.

Op de meeste vindplaatsen van stinsenplanten vindt men wel *Crocus*, maar of die van oude of recente datum zijn, is meestal niet na te gaan. Ik ga op deze plant dan ook niet nader in.

Crocus cf. zonatus J. Gay.

Alleen aangetroffen op Hooghuis te *Bergum*. (herb. P.). Vrij veel ex.

Het Hooghuis was een bezitting van de Nassaus ; later woonde hier Menno Baron van Coehoorn. Kan ook elders misschien voorkomen.

Eranthis hiemalis Salisb. (Winteraconiet).
Stinsenplant. Oud geneeskruid ?

Rauwerd (Jongema) ! [D.L.N.] [K., D.] (herb. P.). Talrijk in mooie gesloten groepjes.

Swichum (Aytta) ! [Br., D.] (herb. P.).
Talrijk in één dichte gesloten groep.

(De vindplaats in Dokkum maakt bij deze beide plaatsen vergeleken zo'n armzalige indruk, dat dit ongetwijfeld een recente aanplant is. Trouwens, aldaar komen ook geen andere stinsenplanten voor).

Fragaria vesca L. (Bosaardbei).

Oud geneeskruid.

Ongetwijfeld komt *Fragaria vesca* bij verschillende stinsen in Friesland voor. Het aantal overige vindplaatsen is echter zo uitgebreid, dat ik deze plant niet als stinsenplant wil handhaven.

Galanthus nivalis L. (Sneeuwklokje).

Zal oorspronkelijk ook een stinsenplant geweest zijn en behoort o.a. te *Cornjum*, *Jelsum* en *Rauwerd* tot de stinsenflora. Omdat het verspreidingsbeeld niet meer is na te gaan, laat ik deze soort echter buiten beschouwing.

Narcissus pseudonarcissus L. (Wilde narcis).

Hetzelfde geldt van *Narcissus*, door [B.] o.a. genoemd van enkele stinsen.

Dodoens vermeldt al, dat de plant in hoven werd geplant.

Ornithogalum nutans L. (Knikkende vogelmelk).

Stinsenplant. Geen geneeskruid.

Hogebeintum (Harsta) ! (herb. P.). Vrij veel ex.

Jelsum (Dekema) ! [B., D.] (herb. P.).
Vrij veel.

Winsum (pastorie) ! (herb. P.). Vrij veel.

Ternaard (kerkhof) ! (herb. P.). Verscheidene 10-tallen ex.

Stiens (oude boerderij) !

Leeuwarden (Prinsentuin) [D.] (herb. L.). Ter plaatse niet gezien. Wel op het Zuiderplein.

Mariënborg. [B.]. Thans wel verdwenen.

Goutum (Wiarda) [B., P.]. Thans verdwenen. State 1883 afgebroken, maar Schierbeek vond de plant er nog in 1905. Misschien nog op kerkhof ?

Bergum (Huis ten Bosch) [B.]. Verdwenen.

Franeker (Stadswal) [P.]. Heb ik niet kunnen controleren.

Ornithogalum umbellatum L. (Vogelmelk).
Geen geneeskruid.

Ornithogalum umbellatum komt op de meeste vindplaatsen van stinsenplanten

voor. Ik noem : Leeuwarden, Veenwouden, Wolvega, Bergum, Marsum, Wyckel, Franeker, Hogebeintum, Bozum, Rinsumageest, Oosterwierum, Oudkerk.

De plant wordt echter bovendien op zeer veel andere groeiplaatsen aangetroffen (vgl. Lijst Brakman), heel vaak op kerkhoven, in graslanden en in boswallen in de Wouden. Gezien het eenmaal ingenomen standpunt beschouw ik *Ornithogalum umbellatum* dus niet als een stinsenplant.

Polygonatum odoratum Druce (Salomonszegel).

Herhaaldelijk werd *Polygonatum* opgegeven als stinsenplant. Dit moet dan *odoratum* zijn. *P. multiflorum* is in Friesland nl. geenszins als stinsenplant te beschouwen. *P. odoratum* zou dan voorkomen te Bolsward (pastorie) [D.].

Wolvega (Lindenoord) [B., D.].

Wyckel (Coehoornbos) ! [D.].

Ik besteedde aan deze soort geen aandacht tijdens dit onderzoek.

Polygonum bistorta L. (Adderwortel).

Oud geneeskruid.

Enkele vindplaatsen : Terschelling [P.], Oosterwolde [Br.], Hoornsterzwaag [W.], Akkerwoude ! (herb. P.) verhinderen mij de plant een stinsenplant te noemen.

Polygonum bistorta maakt echter deel uit van de stinsenflora.

Bergum (oude boerderij) ! (herb. P.) $\pm$ 10 ex.

Cornjum (Martena) ! [B., P., D.] (herb. P.). Enkele flinke groepen.

Wyckel (Coehoornbos) [W.].

Giekerk (Sjoerda) [B.]. Verdwenen ?

Zwartewegsend (Vijversburg) [K., D.] (herb. L.).

Wolvega (Lindenoord) [D.].

Van Veenklooster (Vogelsangh) [K., D.]

zijn geen andere stinsenplanten bekend.

Primula vulgaris Huds. (Stengelloze sleutelbloem).

Volgens Dodoens in de spijzen gebruikt. Stinsenplant. Echter met een zeer geringe verspreiding. Practisch verdwenen. Vroeger algemener ?

Ijsbrechtum (Epema) ! [P.] 2 ex.

Cornjum (Martena) [D.].

Pulmonaria officinalis L. (Longenkruid). Stinsenplant. Oud geneeskruid.

Volgens Dodoens in alle hoven geplant en gebruikt in „spijzen en eijerkoeken”.

Cornjum (Martena) ! [B., P.] (herb. L., K., P.). Vrij talrijk.

Wolvega (Lindenoord) [D.].

Weidum (oude boerderij) ! [B.] (herb. P.). Enkele 10-tallen ex.

Dronrijp (Schatzenburg) ! [B.] (herb. P.). Enkele 10-tallen ex.

Saxifraga granulata L. (Knolsteenbreek). Oud geneeskruid. Volgens Dodoens in „cruyt liefhebbers hoven”. Stinsenplant. Op alle vindplaatsen slechts flore pleno.

Veenwouden (Schierstins) ! [D.] (herb. P.). Vrij veel ex.

Jelsum (Dekema) ! (herb. L., P.). Vrij veel ex.

Hogebeintum (Harsta) ! (herb. P.). Vrij veel ex.

Cornjum (Martena) ! [B., P., D.]. Tien-tallen ex.

Leeuwarden (Mariënborg en Prinsentuin) [B., P.]. Thans verdwenen.

Oenkerk (Stania) ! Weinig.

Oudkerk (Klinze) ! (herb. P.). Zeer veel.

Scilla non-scripta Hoffmg. et Link (Wilde hyacinth) (met *Sc. hispanica* Mill.).

Op het Friese vasteland stinsenplant. Waarschijnlijk van recenter datum dan

soorten als *Corydalis* e.d.

Dronrijp (Schatzenburg) ! [B.] (herb. P.).

Enkele 10-tallen ex.

Stiens (oude boerderij) ! (herb. P.).

Oudkerk (Klinze) ! (herb. P.).

Menaldum [B.]. Niet teruggevonden.

Tulipa silvestris L. (Wilde tulp).

Stinsenplant. Met *Corydalis solida* de algemeenste der stinsenplanten.

Enkele vindplaatsen passen niet in het kader der stinsenplanten, maar de planten zijn daar in recente tijd terechtgekomen met kleimodder. Deze vindplaatsen laat ik hier buiten beschouwing.

Bolsward (voorm. pastorie en bolwerk) ! [Br., D.].

Cornjum (Martena) ! [B., P., Br., D.] (herb. L., K., P.). Zeer talrijk.

Dronrijp (Schatzenburg) ! [D.] (herb. P.). Vrij talrijk.

Harlingen (bolwerk) [D.].

Huizum (Sixma, Rapenburg) [B.]. Verdwenen.

Jelsum (Dekema) ! [B., Br., D.] (herb. P.). Vrij talrijk.

Marsum (kerkhof) ! [D.] (herb. P.). Vrij talrijk.

Rauwerd (Jongema) ! [K., Br., D.] (herb. L., P.). Talrijk.

Rinsumageest (Claerkamp ?) [D.]. Vrij zeker verdwenen.

Ijsbrechtum (Epema) ! [Br., D.] (herb. P.). Zeer talrijk.

Waaxens (pastorie) ! (herb. P.). Enkele 10-tallen ex. Vroeger ook op Tsjessens. Thans daar verdwenen.

Ternaard (Herwij, Spiker, kerkhof) ! (herb. P.). Zeer talrijk. Prachtig bloeiend.

Hantum (pastorietuin) !

Stiens (oude boerderij) ! [B., P.] (herb. P.). Tientallen ex.

Leeuwarden (Prinsentuin) ! [B., P.]. Nog aanwezig.

Winsum (pastorie) ! (herb. P.). Vrij talrijk.

Ferwerd (Cammingsha) [Br.]. Op het ogenblik onder slootmodder begraven, maar zal wel weer te voorschijn komen.

Oenkerk (Heemstra) ! Enkele 10-tallen ex.

Nes (pastorietuin) !

Oosterwierum (terp) !

In Natura 1950 worden nog vermeld *Friens* (Beslinga ?)¹⁾ en *Grouw*.

Viola odorata L. (Welriekend viooltje).

Zeer oude cultuurplant. Oorspronkelijk vrij zeker een stinsenplant. Komt op bijna alle vindplaatsen van stinsenplanten voor en mag dus tot de stinsensflora gerekend worden, maar wordt overigens op zoveel kerkhoven en in verwilderde tuinen e.d. gevonden, dat ik hier niet verder op deze soort in ga.

Enkele andere soorten, die wel eens als stinsenplant vermeld zijn (o.a. door Groen-dijk) bv. *Geranium pratense* L., *Sedum telephium* L., *Fritillaria meleagris* L. beschouw ik niet als stinsenplanten; zelfs niet als een element der stinsensflora.

Thans nog enkele opmerkingen over de meest belangrijke groeiplaatsen.

De belangrijkste zijn ongetwijfeld:

Cornjum — Martena State. (Eigendom der Kerkvoogdij der N. H. gemeente. Publiek wandelpark, de planten worden beschermd). Practisch alle uitgesproken stinsenplanten komen hier voor, en ook die soorten, die een ruimer verspreidingsgebied hebben.

Jelsum — Dekema State (dateert van 1493; eigendom familie van Wageningen, park niet toegankelijk, planten worden beschermd). Ook een zeer rijke vindplaats.

¹⁾ Mij bekend van de erven der boerderijen van J. J. Boersma en J. van der Meer (1953 talrijk). J. W.

Rauwerd — Jongema State. (Eigendom Fryske Gea, park buiten de broedtijd open voor het publiek, de planten worden beschermd). Belangrijke vindplaats.

Ijsbrechtum — Epema State. (Eigendom fam. van Welderen-Rengers, park gedeeltelijk toegankelijk, planten worden beschermd). Minder rijk dan de vorige drie. Vrij belangrijke vindplaatsen zijn voorts:

Bolsward — Voormalige pastorie, thans rusthuis. Hier gaat de flora achteruit.

Hogebeintum — Harsta State. (Eigendom fam. van Andringa-de Kempener, de planten worden beschermd).

Rinsumageest — Kerkhof, voormalig Tjaerda State. (Aan de planten wordt geen speciale zorg besteed).

Ternaard — Terreinen van het voormalige Herwy en Aylva State. (De planten worden niet beschermd).

Veenwouden — Schierstins. (Thans postkantoor; in de bloeitijd worden de planten beschermd, maar ze worden te vroeg gemaaid, waardoor bv. *Arum* zich nauwelijks kan handhaven). In de onmiddellijke na-

bijheid groeit ook *Gagea silvatica* Loud., die hier deel zal uitmaken van de stinsenflora.

Wolvega — Lindenoord. (Thans dokterswoning. De planten worden waarschijnlijk beschermd).

Wyckel — Coehoornbos. (Eigendom Fryske Gea, de planten worden beschermd).

De overige, in de lijsten genoemde vindplaatsen, zijn van minder betekenis. Over het algemeen hebben de bewoners wel belangstelling voor de planten, en wordt overdadig plukken niet toegestaan. Overigens kunnen de planten een stootje velen en verdragen verschillende soorten, dat ze enkele jaren onder uitgegraven slootaarde bedolven liggen.

Te vroeg maaien verdragen sommige echter slecht, terwijl anderzijds overwoekering door onkruiden (vooral *Aegopodium podagraria* L.) schadelijk kan zijn. Waarschijnlijk verarmen sommige vindplaatsen daardoor geleidelijk en zullen ze vroeger rijker aan soorten geweest zijn.

Geraadpleegde literatuur:

- Boer, A. J. de. De Tulpen van Ternaard. D. L. N. XXXIX, 1934.
 Botke, J. De Gritenij Dantumadiel. Dokkum 1932.
 Brakman, C. Flora Frisica en Groeiplaatsen in Friesland (lijst Brakman). Handschrift, in bibl. Kon. Ned. Bot. Ver.
 Bruinsma, J. J. Flora Frisica. Leeuwarden 1840.
 Bruna, O. F. M., Pater Elpidus. Kloosterkaart van Friesland.
 Cohen, H. Bijdrage tot de geschiedenis der geneeskruidentuur in Nederland. Rotterdam 1927.
 Dodonaeus, Rembertus. Herbarius oft Cruydt-Boeck. 1554.
 Duursma, G. D. Een dankbaar excursiehoekje. Onze tuinen. 8 Aug. 1924.
 id. Natuurschoon te Cornjum. Leeuwarder Courant. 19 Apr. 1934.
 id. Stinsenplanten. id. 29 Maart 1939.
 id. Stinsenplanten. Nieuwe vindplaatsen. id. 9 Mei 1940.
 id. Lijst van Stinsenplanten (in litt. aan J. G. Sloff).
 Fischer Benzon, R. v. Altdeutsche Gartenflora. Kiel, Leipzig 1894.
 Groendijk, H. Onze Friese Stinsenplanten. Vanellus Sept. 1949.
 Haar, D. ter. Een poëtisch-historisch hoekje. D.L.N. II.
 Meese, David. Flora Frisica. Franeker 1760.
 Knoop, Johann Hermann. Tegenwoordige staat of historische Beschrijvinge van Friesland. Leeuwarden 1763.
 Koopmans-Forstmann, D. en A. W. Koopmans. Bijdrage tot de kennis van de flora van Friesland. Ned. Kruidk. Archief 1928.
 Leege, Otto. Alte Ostfriesische Gartenblumen und ihre volkstümlichen Benennungen. Ostermarsch.

- Leeuw, A. E. C. van der Looy van der. Bijdrage tot de geschiedenis van het Natuurgevoel in de Middeleeuwsche Nederlanden. Utrecht 1910.
 Posthuma, G. A. Een uitgezocht plekje voor den natuurliefhebber. D.L.N. XVIII.
 Prodomus Florae Batavae. Ed. Alt. Pars I-IV.
 Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden (delen Friesland) 1787.
 Veendorp, H. Mededeelingen uit den Leidschen Hortus. Ned. Kr. Arch. 1935.
 Wiegersma, M. Bosken yn Fryslân. it Beaken jrg. 2. 1940.
 Wiersma, J. P. Friesland. Meppel 1951.

OSTRACODEN VAN TEXEL

A. DEN DULK.

De vogelrijkdom en plantengroei van het eiland Texel en in het bijzonder van de natuurmonumenten aldaar, zijn ook in dit tijdschrift al meermalen het onderwerp van een uiteenzetting geweest. Zelden of nooit vindt men echter iets gepubliceerd over de microflora en -fauna van dat prachtige landschap. Dat het onderzoek hiervan zeer zeker de moeite loont, hoop ik in het volgende te kunnen aantonen.

Uit het voor het grootste deel door mijzelf verzamelde Ostracoden-materiaal, licht ik enkele monsters, die om meer dan één reden waard zijn hier besproken te worden. Ze zijn alle verzameld in de Slufter en de Schorren. In beide natuurmonumenten vindt men grotere of kleinere ondiepe plassen, die vrijwel zijn afgesloten van de zee, althans, naar ik veronderstel, niet dagelijks meer zeewater ontvangen. De bo-

dem bestaat bij alle uit zand, min of meer vermengd met klei, en is bedekt met een bruin laagje van diatomeeën en blauwwieren. Door de verzamelmethode, waarbij het monster ter plaatse zo wordt gereinigd, dat alles wat kleiner is dan 0.2 mm zoveel mogelijk wordt verwijderd, is er in het materiaal weinig meer van deze eencelligen over. Alleen een draadvormige *Melosira*-soort is gewoonlijk nog rijk vertegenwoordigd.

Zo op het oog lijken al deze plassen precies op elkaar. Uit de volgende tabel moge echter blijken, dat in de fauna, althans van Ostracoden (en naar ik meen ook van Copepoden) wel enige verschillen zijn op te merken. Nr 266 is uit een plas, die meer zeewaarts ligt dan de beide andere uit de Slufter. Nr 272 is afkomstig uit een plasje, gelegen vlak bij de Eendrachtsdijk.

Vindplaats	Slufter	Slufter	Slufter	Schorren
Nummer	251	264	266	272
Datum	Juni '50	Aug. '51	Aug. '51	Aug. '51
Zoutgehalte			31.7 ‰	30.4 ‰
Aantal Ostracoden	819	724	1413	1531
<i>Cyprideis litoralis</i>	52.5 %	31.08 %		77.8 %
<i>Leptocythere castanea</i>	5.3 %	16.16 %	2.13 %	17.5 %
<i>Leptocythere lacertosa</i>	27 %	30.8 %	16.56 %	4.7 %
<i>Loxoconcha baltica</i>	14.3 %	20.6 %	59.95 %	
<i>Cytherois fischeri</i>	1 %	1.3 %	21.16 %	